

Zakres tematyczny obrad i wybrane referaty Szkół Zimowych Hodowców Bydła w latach 1993–2017 (XXV lat)*

Jan Szarek, Joanna Makulska , Zygmunt Gil, Krzysztof Adameczyk

Uniwersytet Rolniczy w Krakowie, Instytut Nauk o Zwierzętach, Zakład Hodowli Bydła,
al. Mickiewicza 24/28, 30-059 Kraków

W okresie 25 lat forma Szkół Zimowych Hodowców Bydła uległa znaczącym przekształceniom, od niemal kameralnego spotkania pracowników Katedr Hodowli Bydła w Polsce z zaproszonymi gośćmi reprezentującymi różne instytucje z branży zootechnicznej – do interdyscyplinarnej konferencji skupiającej hodowców i praktyków z kraju i zagranicy. Zgodnie z sugestiami Klubu Profesorów Hodowli Bydła głównymi celami Szkoły były:

- wymiana doświadczeń dydaktycznych i naukowych (m.in. poprzez porównanie tematyki badań naukowych, programów studiów i zajęć realizowanych w instytutach, katedrach itp.),
- koordynowanie tematów badań naukowych w zakresie hodowli bydła w skali kraju,
- integrowanie wszystkich pionów nauki związanych z hodowlą bydła,
- ocena stanu nauki polskiej na tle europejskiej i światowej,
- szkolenie młodej kadry naukowej,
- wymiana informacji o kierunkach prowadzonych badań i posiadanej aparaturze naukowej w instytucjach pracujących na rzecz hodowli bydła w kraju,
- spotkanie pracowników nauki z hodowcami i producentami jako najkrótsza droga upowszechniania i wdrażania do praktyki wyników badań naukowych,
- zapoznanie uczestników Szkół z bogactwem folkloru Podhala.

- Realizacja wymienionych celów odbywała się poprzez:
- wykłady wybitnych profesorów z dziedziny hodowli bydła i dyscyplin pokrewnych z kraju i zagranicy,
- referaty, doniesienia i komunikaty naukowe prezentowane przez uczestników Szkół lub zaproszonych wybitnych specjalistów w danej dyscyplinie,
- dyskusje plenarne, panelowe, sesje plakatowe i posiedzenia „okrągłego stołu”,
- zajęcia terenowe i wycieczki na teren Podhala.

Tematyka obrad 25 Szkół obejmuje aż 616 referatów (5000 stron) i 700 doniesień naukowych, dlatego też, aby przedstawić jej przekrój wybrano spośród nich 116 referatów, tworząc 18 grup problemowych. W ich skład wchodzi od 2 referatów w przypadku grupy problemowej zatytułowanej „Ekologiczna produkcja mleka i wołowiny” do 15 w grupie „Bydło mięsne”. Przy

*Przedruk za zgodą autorów z „Wiad. Zoot.”, 2018, LVI, 2: 162–177.

ich wyborze brano pod uwagę przede wszystkim wartość merytoryczną i znaczenie dla nauki lub praktyki hodowlanej, aktualność oraz nowatorski charakter badań lub podejścia do tematu.

Największy wkład w wybór tematyki i realizację programu Szkół wnieśli prof. H. Jasiorowski i prof. T. Szulc, przedstawiając referaty w sesjach plenarnych, biorąc aktywny udział w dyskusjach i wysuwając propozycje wniosków do władz państwa w kwestiach kluczowych dla hodowców bydła i producentów mleka oraz wołowiny.

W tabeli 1 zamieszczono tematy referatów omawiających zasady organizacji nauki w Polsce. Ich autorzy to najwybitniejsi przedstawiciele nauk rolniczych, a zaprezentowane przez

nich tezy są nadal aktualne. Z treści tych wystąpień nasuwa się wniosek, że podział polskiej nauki na 5 sektorów: Polska Akademia Nauk, Polska Akademia Umiejętności, instytuty resortowe, uczelnie państwowe i uczelnie prywatne – jest nieuzasadniony, a zaproponowana ostatnio reforma szkolnictwa wyższego problemu niestety nie rozwiązuje. Warto zauważyć, że dwa sektory, tj. Polską Akademię Umiejętności i uczelnie prywatne reaktywowano po zmianie ustroju państwa w 1989 r., co jeszcze pogorszyło organizację Nauki w Polsce. Zdaniem referentów, prywatne uczelnie wyższe powinny być zlikwidowane, a pozostałe sektory Nauki Polskiej powinny być scalone.

Tabela 1. Organizacja nauki w Polsce

Lp.	Nr Szkoły	Temat	Autor referatu	Instytucja
1	I	Stan hodowli bydła, perspektywy jej rozwoju, kierunki badań w relacji Wschód-Zachód	prof. H. Jasiorowski	SGGW w Warszawie
2	IV	Koncepcje reorganizacji nauki i szkolnictwa wyższego w Polsce	prof. R. Michałek	UR w Krakowie
3	V	Kierunki badań i rozwój kadry naukowej w zakresie hodowli bydła w latach 1971–1996	prof. T. Szulc	UP we Wrocławiu
4	V	Problem kadr w naukach rolniczych	prof. R. Michałek	UR w Krakowie
4	V	Stan rozwoju młodej kadry w dyscyplinie „hodowla”	prof. T. Szulc	UP we Wrocławiu
6	V	Analiza tematyki badań w zakresie hodowli bydła za okres XII konkursów KBN w Warszawie	prof. J. Szarek	AR w Krakowie
7	XV	O większą aktywność intelektualnego zaplecza naszego rolnictwa	prof. H. Jasiorowski	SGGW w Warszawie

prof. dr hab. Jan Szarek (AR Kraków)
i prof. dr hab. Henryk Jasiorowski
(SGGW Warszawa)

prof. dr hab. Jerzy Juszczyk
(AR Wrocław)

Jednym z głównych problemów dysku-
towanych w czasie obrad Szkół były zagadnie-

nia związane z unowocześnieniem dydaktyki
(tab. 2).

Tabela 2. Dydaktyka zootechniczna w Polsce

Lp.	Nr Szkół	Temat	Autor referatu	Instytucja
1	I	Modernizacja studiów zootechnicznych	prof. J. Juszcak	UP we Wrocławiu
2	XIX	Założenia programowe dla studiów magisterskich z hodowli zwierząt	prof. J. Bieniek	UR w Krakowie
3	XIX	Program szkolnictwa zootechnicznego we Francji	dr inż. T. Krychowski	Francja
4	XIX	Ocena parametryczna jednostek naukowych	prof. E. Herbut	IZ PIB w Balicach
5	XXIII	Czyżby to już regres roli i znaczenia krajowego zaplecza naukowego w rozwoju polskiego rolnictwa?	prof. H. Jasiorowski	SGGW w Warszawie

Spośród przedstawionych powyżej tematów należy zwrócić uwagę na jeden bardzo ważny, a mianowicie dotyczący istniejących w UR w Krakowie warunków dla praktycznego przygotowywania przyszłych inżynierów do wykonywania zawodu zootechnika. Katedra Hodowli Bydła, mająca w przeszłości możliwość prowadzenia doświadczeń i realizacji dydaktyki w uczelnianych zakładach doświadczalnych w Krakowie i okolicach (Zwierzyniec – 60 krów, Bielany – 60, Prusy – 60, Chełm – 30, Mydlniki – 100, Garlica Murowana – 50), a także w RZD Okocim (dwie obory na 100 i 60 krów) oraz RZD Ostrów Szlachecki (obora na 120 krów), nie posiada obecnie w ogóle bydła, a studenci odbywają

zajęcia praktyczne w gospodarstwach hodowców indywidualnych i oborach należących do IZ PIB w Balicach.

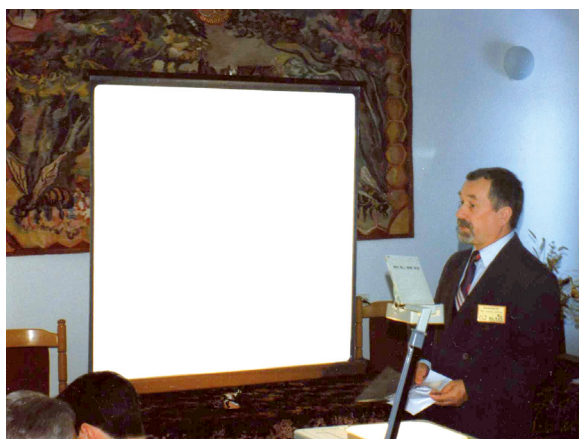
Szkoły odegrały ogromną rolę w zakresie przygotowania polskich hodowców do wejścia do Unii Europejskiej (tab. 3). Wynikało to z faktu, że w naszej społeczności profesorów hodowców byli wybitni specjaliści, jak prof. H. Jasiorowski, który przez 12 lat pracował w FAO i doskonale znał realia rolnictwa światowego, a zwłaszcza europejskiego. M.in. dzięki temu, środowisko zootechników – uczestników Szkół było w stanie wywierać presję na decydentów, aby przekazali dotychczasowe kompetencje państwa powstającym związkom hodowców.

Tabela 3. Przygotowanie produkcji zwierzęcej w Polsce do wejścia do Unii Europejskiej (UE)

Lp.	Nr Szkół	Temat	Autor referatu	Instytucja
1	VI	Zootechniczne refleksje z dyskusji nad przystąpieniem Polski do UE	prof. H. Jasiorowski	SGGW w Warszawie
2	X	Podstawowe problemy rozwoju krajowej produkcji zwierzęcej w aspekcie integracji z UE	prof. J. Szarek i in.	UR w Krakowie
3	X	Konsekwencje ustawy o regulacji rynku mleka w kontekście integracji z UE	prof. J. Seremak-Bulge	IERiGŻ-PIB w Warszawie

W trakcie obrad kolejnych Szkół zrodziła się koncepcja zorganizowania Związku Hodowców i Producentów Bydła Ras Mięsnych. Równocześnie, dzięki inicjatywie prof. H. Jasiorowskiego, w 1994 r. opracowano program rozwoju hodowli bydła mięsnego w Polsce, który

decyzją Ministra Rolnictwa został wdrożony do praktyki hodowlanej. Uczestnicy Szkół brali też udział w opracowaniu projektu ustawy o organizacji hodowli zwierząt w Polsce, co jest udokumentowane tematami referatów zamieszczonymi w tabeli 4.

prof. dr hab. Edward Dymnicki
(IGiHZ PAN Jastrzębiec)

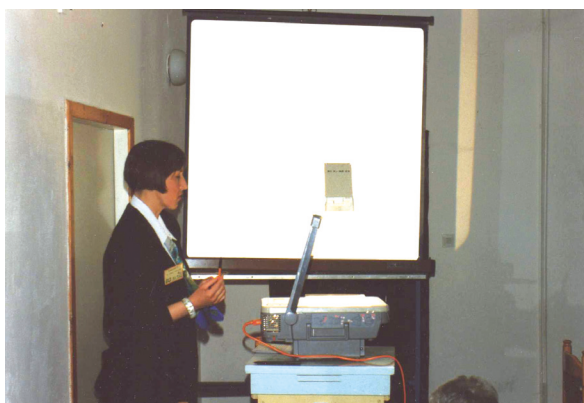
prof. dr hab. Eugeniusz Herbut (IZ PIB Balice)

Tabela 4. Organizacja hodowli bydła w Polsce

Lp.	Nr Szkoły	Temat	Autor referatu	Instytucja
1	IV	Kierunki zmian organizacji hodowli i rozrodu zwierząt gospodarskich w SHiUZ Krasne	mgr inż. S. Draus	SHiUZ w Krasnem
2	IV	Zmiany zachodzące w zarządzaniu i organizacji hodowli bydła w Polsce	mg inż. B. Wojtulewicz	CSHZ w Warszawie
3	IV	Uzasadnienie do projektu ustawy o hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich	mgr inż. M. Merecki	Min. Roln. w Warszawie
4	VI	List do Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Jacka Janiszewskiego	Klub Profesorów Hodowli Bydła	
5	VII	Organizacja hodowli bydła w Polsce	mgr inż. M. Robak	CSHZ w Warszawie
6	XVIII	Zasady prywatyzacji SHiUZ w Polsce	dr inż. K. Kosiński	Min. Skarbu w Warszawie
7	XVIII	Wystawy i pokazy zwierząt hodowlanych	prof. J. Szarek i in.	UR w Krakowie

Tabela 5. Genetyka bydła

Lp.	Nr Szkoły	Temat	Autor referatu	Instytucja
1	II	Zastosowanie modelu zwierzęcia w ocenie wartości hodowlanej	dr J. Makulska	AR w Krakowie
2	II	Zwielokrotniona owulacja i przenoszenie zarodków (MOET) – aspekty genetyczne	dr J. Makulska	AR w Krakowie
3	II	Zastosowanie markerów genetycznych w doskonaleniu wydajności, składu i właściwości technologicznych mleka krów rasy ncb	prof. K. Walawski	AR-T Olsztynie
4	VI	Genetyczne aspekty produkcji mleka	prof. J. Bulla	VSP w Nitrze, Słowacja
5	VIII	Wykorzystanie osiągnięć genetyki molekularnej w nowoczesnej hodowli bydła	prof. M. Świtoński	AR w Poznaniu
6	XIX	Duński program hodowlany	dr C. Langdach	Dania

dr hab. Joanna Makulska (AR Kraków)

prof. Jozef Bulla
(VSP, Nitra, Słowacja)

Zagadnienia genetyczne związane z hodowlą bydła były przez organizatorów traktowane priorytetowo i Szkoły zawsze rozpoczynano od sesji genetycznej. Podejmowano tematy z zakresu genetyki populacji oraz genetyki molekularnej, z którymi starsza kadra naukowa, zdobywająca wykształcenie w latach 50. XX w. nie miała możliwości wcześniej zapoznać się.

Jako przykład można podać przedstawione w czasie II Szkoły referaty J. Makulskiej, która bezpośrednio po obronie rozprawy doktorskiej była wykładownicą tej niełatwej tematyki (tab. 5). Korzystaliśmy też z wiedzy wykładowców zagranicznych, w tym np. prof. J. Bulli z Nitry, prof. I. Mikuli z Koszyc i wielu specjalistów z Danii, USA i Francji.

Szkoła posiada ogromny wkład w upo-

wszechnienie wiedzy na temat oceny wartości hodowlanej bydła opartej na analizie genomu. Szczególne zasługi w tym zakresie ma dr T. Krychowski, który – jako wybitny specjalista zatrudniony w administracji zarządzającej francuską hodowlą bydła – prezentował na kolejnych Szkołach własne referaty, jak również pośredniczył w zapraszaniu referentów z Francji i USA.

Nie mniej interesujące prezentacje przedstawiali polscy genetycy w osobach m.in. prof. S. Kamińskiego z UWM w Olsztynie, prof. T. Strabla z UP w Poznaniu i prof. J. Szydy z UP we Wrocławiu oraz hodowcy, jak np. mgr F. Pikulik i mgr M. Meller z SK Dobrzyniewo.

Dzięki wiedzy i determinacji naukowców i praktyków Polska znalazła się w światowej elicie stosującej najnowocześniejszą metodę hodowlaną, jaką jest selekcja genomowa (tab. 6).

Tabela 6. Genomika bydła

Lp.	Nr Szkoły	Temat	Autor referatu	Instytucja
1	XV	Nowe trendy w ocenie bydła mlecznego	prof. J. Szyda	UP we Wrocławiu
2	XVIII	Aktualny udział selekcji genomowej w programach selekcji bydła mlecznego we Francji	dr inż. T. Krychowski	Francja
3	XVIII	Selekcja genomowa – aktualny stan aplikacji do praktyki hodowlanej w świecie	prof. T. Strabel	UP w Poznaniu
4	XIX	Perspektywy stosowania selekcji genomowej w hodowli bydła	dr A. Eggen	Francja

5	XX	Stan badań nad genomową wartością hodowlaną bydła rasy hf w Polsce	prof. S. Kamiński	UWM w Olsztynie
6	XX	Selekcja bydła w USA w ostatnim 20-leciu – cele, wyniki, perspektywy związane z genomiką	dr O. Meland	WWS, USA
7	XX.	Selekcja bydła w UE w ostatnim 20-leciu – cele, wyniki i perspektywy związane z genomiką	dr P.-L. Gastinel	Dep. Hod. i Sel. Bydła, Paryż
8	XX	Praktyczne zastosowanie technologii genomicznej w selekcji bydła mlecznego	dr inż. T. Krychowski	PFHBiPM
9	XXI	Wdrażanie selekcji genomowej do praktyki hodowlanej we Francji	dr S. Mattalia	Francja
10	XXI	Genomika polska i jej udział w Eurogenomics	dr inż. T. Krychowski	Francja
11	XXIII	Selekcja genomowa i embriotransfer – to już nie teoria	mgr F. Pikulik i mgr M. Meller	SK w Dobrzyniewie
12	XXIII	Impact of genomic selection on German Holstein breeding	dr S. Rensing	Vereinigte Informationssysteme Tierhaltung w.V. (vit), Niemcy
13	XXV	Eurogenomics – przyszłość hodowli bydła Europy	dr J. Jędraszczyk	MCB w Krasnem k. Rzeszowa
14	XXV	Stan obecny i przyszłość selekcji genomowej bydła mlecznego w Polsce	dr inż. M. Skarwecka	IZ PIB w Balicach

dr inż. Tomasz Krychowski (PFHBiPM)

prof. dr hab. Zygmunt Gil (UR Kraków)

Prognozy w zakresie stosowania nowych technologii w chowie bydła mlecznego były przedstawione w czterech referatach XIX Szkoły. Szczególnie ciekawe spojrzenie na to zagadnienie zaprezentował w ramach XXV Szkoły dr Nick Hemauer z Genex Cooperative Inc. and Cooperative Resources Internatio-

nal, USA (tab. 7). Należy zauważyć, że dzięki zmianie technologii produkcji mleka, wykorzystaniu wiedzy dotyczącej nowoczesnego żywienia krów wysokomlecznych i zdobyczy genetyki wydajność mleka w Polsce w okresie od II wojny światowej do dzisiaj wzrosła około 5-krotnie.

Tabela 7. Technologie w chowie bydła mlecznego

Lp.	Nr Szkoły	Temat	Autor referatu	Instytucja
1	XIX	Perspektywy przed polskimi hodowcami	prof. H. Jasiowski	SGGW w Warszawie
2	XIX	Stan hodowli bydła w OHZ i kierunki jej dalszego rozwoju	dr inż. T. Jasiowski	ANRSP w Warszawie
3	XXI	Funkcjonowanie małych i średnich producentów mleka w Polsce i we Francji	mgr inż. M. Kęsek	UR w Krakowie
4	XXV	Przyszłość hodowli bydła z perspektywy hodowcy amerykańskiego	dr N. Hemauer	USA

W prezentacji tematyki dotyczącej produkcji mleka i jego składu wiodącą rolę odegrał prof. T. Szulc ze współpracownikami z ośrodka wrocławskiego (tab. 8).

W Jego „Tajemnicach mleka” podano, że już znanych jest ponad tysiąc składników mleka, a pół wieku wcześniej znanych było tylko 450.

Tabela 8. Mleko i jego skład

Lp.	Nr Szkoły	Temat	Autor referatu	Instytucja
1	IV	Zmienność składu mleka oraz kształtowanie się poziomu mocznika jako wskaźnika procesów metabolicznych u krów	prof. R. Ziemiński	AR we Wrocławiu
2	IV	Możliwości sterowania składem siary krów i wspomagania neonatalnej odporności cieląt	prof. T. Szulc i prof. A. Zachwieja	AR we Wrocławiu
3	VII	Lipidy i lipoteiny w surowicy krwi krów różnych genotypów	prof. J. Buleca i dr F. Buleca	VSP w Nitrze, Słowacja
4	XV	Fizjologiczne aspekty częstotliwości doju	dr inż. T. Wołkowski i prof. J. Szarek	AR w Krakowie
5	XIX	Tajemnice mleka	prof. T. Szulc	UP we Wrocławiu

Jak wspomniano wcześniej, godny podkreślenia jest znaczący udział Szkół w opracowaniu programu hodowli bydła mięsnego w Polsce. Dokumentują to referaty zamieszczone w tabeli 9. Zawsze jeden dzień obrad był poświęcony na omawianie tematyki związanej z hodowlą bydła mięsnego i produkcją wołowiny. Niemal na każdą Szkołę zapraszano prezesa Zarządu Głównego

PZHiPBM, który prezentował referat dotyczący aktualnego stanu hodowli bydła mięsnego. Wiodącą rolę w przedstawianiu tej tematyki odegrał prof. H. Jasiowski wraz ze swoimi współpracownikami – prof. H. Grodzkim, prof. A. Pisulą i dr hab. T. Przysuchą. Jego zasługą było też zainicjowanie badań nad krzyżowaniem towarowym ras hodowanych w Polsce z rasami mięsnymi

prof. dr hab. Tadeusz Szulc (AR Wrocław)

dr lek. wet. Bogdan Konopka (WIW Kielce)

z Włoch w celu poprawy ilościowej i jakościowej produkowanej wołowiny, z przeznaczeniem jej na eksport.

W badaniach tych uczestniczyły wszyst-

kie katedry i zakłady hodowli bydła w Polsce, a podjęty wówczas wysiłek hodowców bydła mięsnego co do produkcji tzw. kulinarnej wołowiny zakończył się sukcesem (tab. 9).

Tabela 9. Bydło mięsne

Lp.	Nr Szkoły	Temat	Autor referatu	Instytucja
1	II	Chów bydła mięsnego sposobem na zagospodarowanie odłogów	prof. J. Szarek i prof. E. Otoliński	AR w Krakowie
2	XIII	Hodowla i produkcja bydła mięsnego w Polsce w nawiązaniu do problemów globalnych	prof. H. Jasiorowski	SGGW w Warszawie
3	XIII	Identyfikacja pochodzenia wołowiny – wymóg stawiany przez konsumenta	J.-Y. Le Stunff, D. Guilloux, dr M. Szczerek	Francja
4	XV	Przyszłość hodowli bydła mięsnego	dr inż. J. Żółkowski	SGGW w Warszawie
5	XV	Wczoraj, dziś i jutro hodowli bydła mięsnego	dr lek. wet. B. Konopka	PZHiPBM
6	XVI	Produkcja wołowiny w Polsce – teraźniejszość i przyszłość	prof. H. Grodzki i prof. T. Przysucha	SGGW w Warszawie
7	XVI	Blaski i cienie krajowej produkcji żywca wołowego	prof. H. Jasiorowski	SGGW w Warszawie
8	XVII	Ocena wartości użytkowej i hodowlanej ras mięsnych w Polsce – ocena i selekcja buhajów	dr inż. Z. Choroszy	IZ PIB w Balicach
9	XVII	Ocena bydła mięsnego z zastosowaniem systemu komputerowego BOS	prof. Z. Sobek	UP w Poznaniu
10	XIX	System produkcji bydła mięsnego w USA	dr M. Henney	Ambasada USA
11	XX	Cattle muscular hypertrophy and beef quality	prof. J. Bulla, prof. P. Chrenek i in.	SUR, Nitra, Słowacja
12	XXII	Stan i strategia w hodowli bydła mięsnego w Europie	dr L. Journaux	Institut de l'Elevage, Francja
13	XXII	Hodowla bydła mięsnego w Polsce – stan i perspektywy jej rozwoju	dr P. Dakowski	PZHiPBM
14	XXV	PZHiPBM – horyzont 2020	J. Zarzecki	PZHiPBM
15	XXV	Alternatywne systemy produkcji wołowiny	prof. Z. Nogalski	UWM w Olsztynie

prof. Peter Chrenek (SUR, Nitra, Słowacja)

prof. dr hab. Maria Dymnicka (SGGW Warszawa)

Obserwowany znaczący wzrost w wydajności mleka i wartości opasowej bydła nie byłby możliwy bez zastosowania nowoczesnych zasad normowania energii i białka w dawkach pokarmowych. W związku z tym, jednym z głównych tematów Szkół było żywienie różnych kategorii

bydła, a spośród zaprezentowanych referatów (tab. 10) należy wyróżnić te, które wygłosili: prof. M. Dymnicka z SGGW w Warszawie, prof. M. Kowalski z UR w Krakowie, prof. F. Brzóska z IZ PIB w Balicach i dr inż. Z. Lach z OHZ w Osiecinach.

Tabela 10. Żywienie bydła

Lp.	Nr Szkoły	Temat	Autor referatu	Instytucja
1	I	Francuski system normowania energii białka w żywieniu bydła	prof. F. Brzóska	IZ PIB w Balicach
2	IX	Wpływ żywienia białkowego na rozród krów mlecznych	prof. M. Kowalski	UR w Krakowie
3	X	Pasture cows nutrition in sub-mountainous condition in Sumava region	prof. B. Czermak i prof. J. Frelich	Uniwersytet Południowej Bohemii w Czeskich Budziejowicach
4	XX	Metagenomika – wpływ mikroflory jelitowej na zdrowie i efekty produkcyjne bydła	prof. I. Mikula	UVLF w Koszycach
5	XX	Okres okołoporodowy – więcej pytań niż odpowiedzi	dr inż. Z. Lach	OHZ w Osiecinach
6	XXI	Choroby metaboliczne a użytkowość i długość życia krów	prof. dr hab. M. Dymnicka	SGGW w Warszawie
7	XXI	Ketoza – choroba zawodowa wysoko wydajnych krów mlecznych	prof. M. Kowalski i dr K. Słoniewski	UR w Krakowie i PFHBiPM
8	XXII	Najnowsze osiągnięcia w żywieniu bydła w USA	dr B. Lambert	Uniwersytet w Tarleton, USA

Uczestnicy Szkoły podjęli też dyskusję nad wypracowaniem stanowiska w zakresie stosowania pasz z roślin genetycznie modyfikowanych. W konsekwencji wystąpiono do decydentów o racjonalne podejście do tego zagadnienia, zwracając uwagę na fakt, że zakaz stosowania soi modyfikowanej genetycznie może spowodować załamanie produkcji mleka.

Na posiedzeniu Komisji Sejmowej prof. J. Bieniek przedstawił opinię o braku dowodów na szkodliwość pasz GMO stosowanych w żywieniu bydła. Poza prof. T. Żarskim z SGGW w Warszawie pozostali referenci Szkół zajęli stanowisko, że zakaz stosowania roślin genetycznie modyfikowanych w żywieniu zwierząt nie jest uzasadniony (tab. 11).

Tabela 11. Stosowanie pasz z roślin genetycznie modyfikowanych w żywieniu zwierząt

Lp.	Nr Szkoły	Temat	Autor referatu	Instytucja
1	XIX	GMO – fakty i mity	prof. F. Brzóska	IZ PIB w Balicach
2	XIX	GMO w rolnictwie – szanse i zagrożenia	prof. J. Bieniek	UR w Krakowie
3	XIX	Zwycięstwo nad naturą czy droga do samozagłady	prof. T. Żarski	SGGW w Warszawie
4	XXI	Jeszcze raz pod rozważę decydemtom w państwie w sprawie stosowania w żywieniu zwierząt pasz genetycznie modyfikowanych	mgr A. Rączka	„Konspol”, Nowy Sącz

mgr Antoni Rączka (Konspol, Nowy Sącz)

prof. dr hab. Marian Tischner (AR Kraków)

Dla zaprezentowania zagadnień dotyczących rozrodu bydła wybrano tylko 3 referaty (tab. 12), ale o wartości trudnej do przecenienia. Dr D. Hojman z Izraela udowodnił, że bardzo wysoka wydajność krów mlecznych nie jest skorelowana z obniżeniem ich płodności pod warunkiem sto-

sowania optymalnego żywienia. Podkreślił też, że efektywniejsza ekonomicznie jest produkcja mleka od czysto rasowych krów hf niż od ich mieszańców. Stwierdzenia te są wynikiem badań przeprowadzonych na bardzo licznych populacjach krów, co tym bardziej potwierdza ich wiarygodność.

Tabela 12. Rozród bydła

Lp.	Nr Szkoły	Temat	Autor referatu	Instytucja
1	V	Wyniki badań za ostatnie 25-lecie dotyczące rozrodu bydła i na tym tle zadania dla Katedr Hodowli Bydła	prof. M. Tischner	AR w Krakowie
2	XVIII	Czy możliwe jest utrzymanie dobrej płodności u wysoko wydajnych krów	dr D. Hojman	Izrael
3	XVIII	Które krowy są efektywniejsze ekonomicznie – czy czysto rasowe hf czy ich mieszańce?	dr D. Hojman	Izrael

W sytuacji znaczącego wzrostu wydajności mlecznej zapewnienie bydłu odpowiednich warunków bytowania jest szczególnie ważne. Niestety, poprawa warunków chowu często nie nadąża za genetycznym doskonaleniem wydajności krów. Z tego względu, tematyki dotyczącej dobrostanu bydła nie mogło zabraknąć w pro-

gramie Szkół. Była ona prezentowana przede wszystkim przez profesorów R. Kołacza i Z. Dobrzańskiego z Katedry Higieny Środowiska i Dobrostanu Zwierząt UP we Wrocławiu (tab. 13). Warto też odnotować wydanie podręcznika poświęconego dobrostanowi bydła autorstwa prof. L. Nawrockiego z Politechniki Opolskiej.

Tabela 13. Dobrostan bydła

Lp.	Nr Szkoły	Temat	Autor referatu	Instytucja
1	XIX	Wybrane problemy dobrostanu bydła	prof. R. Kołacz	UP we Wrocławiu
2	XX	Obory XXI wieku pod lupą dobrostanu	prof. L. Nawrocki	Politechnika Opolska
3	XX	Promieniowanie elektromagnetyczne (PEM) – fakty i mity	prof. Z. Dobrzański	UP we Wrocławiu
4	XXI	Długowieczność miarą chowu w dobrostanie bydła	dr inż. K. Adamczyk	UR w Krakowie

prof. dr hab. Roman Kołacz (UP Wrocław)

dr inż. Krzysztof Adamczyk (AR Kraków)

Referaty dotyczące zagadnień weterynaryjnych przedstawiali profesorowie z SGGW w Warszawie: W. Kluciński ze współpracownikami i J. Kita ze współpracownikami, prof. J.

Twardoń z UP we Wrocławiu oraz profesorowie z Uniwersytetu Medycyny Weterynaryjnej w Koszycach: I. Mikula, I. Vasył, J. Buleca i G. Kováč (tab. 14).

Tabela 14. Zagadnienia weterynaryjne

Lp.	Nr Szkoły	Temat	Autor referatu	Instytucja
1	III	Genetyczne i hodowlane aspekty występowania enzoootycznej białaczki bydła	prof. K. Walawski	ART w Olsztynie
2	VII	Choroby okołoporodowe krów mlecznych	dr lek. wet. J. Sikora i prof. W. Kluciński	SGGW w Warszawie
3	VIII	Epidemiologiczne aspekty wybranych chorób wirusowych bydła	prof. J. Kita	SGGW w Warszawie
4	X	Wpływ doju na uwarunkowania zdrowotności gruczołu mlekowego	prof. J. Twardoń	UP we Wrocławiu
5	XVI	Genetic mutation in organism and microbial infection	prof. I. Mikula i M.R. Bhide	UVLF w Koszycach
6	XVII	Priony, zastosowanie metod zapobiegania mastitis krów a jakość produkowanego mleka	prof. I. Vasyl	UVLF w Koszycach
7	XXI	Genetyczne i epigenetyczne uwarunkowania mastitis	prof. W.P. Świderek i prof. I. Mikula	SGGW w Warszawie, UVLF w Koszycach
8	XXI	New disease of ruminants in EU	prof. G. Kováč	UVLF w Koszycach

prof. Ivan Mikula
(UVLF, Koszyce, Słowacja)

prof. dr hab. Stanisława Okularczyk
(IZ PIB Balice)

Znaczący udział w prezentacji tematyki dotyczącej ekonomicznej efektywności produkcji mleka i wołowiny mieli profesorowie H. Runowski i W. Ziętara z SGGW w Warszawie oraz prof. S. Okularczyk z IZ PIB w Balicach (tab. 15). Ceny jednostkowe mleka, wołowiny i paszy treściwej mają największe znaczenie dla relacji

opłacalności produkcji bydła mlecznego w stosunku do opłacalności produkcji bydła mięsnego. Prognozowanie efektywności w produkcji mleka i wołowiny, warunkujące przyjęcie odpowiedniego kierunku działalności gospodarstwa, jest jednak utrudnione ze względu na zmienną sytuację na rynkach krajowych i zagranicznych.

Tabela 15. Ekonomia produkcji mleka i wołowiny

Lp.	Nr Szkoły	Temat	Autor referatu	Institucja
1	II	Analizy ekonomiczne produkcji mleka i żywca wołowego w Polsce z uwzględnieniem Podkarpacia	prof. S. Okularczyk	IZ PIB w Balicach
2	IX	Ekonomiczne aspekty produkcji mleka w gospodarstwach rolniczych	prof. W. Ziętara	SGGW w Warszawie
3	IX	Tendencje zmian w organizacji i ekonomice a produkty chowu bydła mlecznego	prof. H. Runowski	SGGW w Warszawie
4.	XVIII	Jak producenci mogą się zabezpieczyć przed wahaniami cen na produkty rolne?	dr E. Weinberg	USA
5	XVIII	Światowy rynek mięsa	prof. H. Runowski	SGGW w Warszawie
6	XVIII	Efektywność ekonomiczna produkcji wołowiny	dr hab. J. Makulska	UR w Krakowie

Ważny element dyskusji w ramach kolejnych Szkół, wzbudzający często silne emocje, stanowiły zagadnienia związane z hodowlą zachowawczą bydła. W programie ochrony zasobów genetycznych mogą znaleźć się tylko krowy objęte kontrolą użytkowości, a ta realizowana jest w stadach liczących nie mniej niż 4 krowy w Małopolsce, gdzie jeszcze hoduje się polskie bydło czerwone. W konsekwencji tych przepisów, tylko około 2500 krów rasy polskiej czerwonej mogło być objętych programem hodowli zachowawczej i otrzymywać dopłaty. W związku z tym, hodowcy tej rasy postulowali, aby klasyczną metodę kontroli użytkowości mlecznej krów zastąpić metodą uproszczoną, polegającą na przeliczaniu masy ciała cielęcia na mleko przyjmując, że 1 kg

przyrostu masy ciała cielęcia odpowiada 10 kg wypitego przez niego mleka. Coraz większa liczba hodowców bydła rasy pc rezygnowała z chowu krów mlecznych na korzyść chowu tzw. krów mamek. Ówczesni decydenci nie wyrażali jednak zgody na kwalifikowanie krów do programu ochrony rezerw genetycznych na podstawie uproszczonej kontroli mleczności. Dzięki pomocy mgr Piotra Rydla z Rucianego udało się na XIX Szkołę zaprosić specjalistów z Norwegii, gdzie hodowcy od lat korzystali z dopłat do hodowli zachowawczej krów kontrolowanych przy pomocy takiej właśnie metody (tab. 16). Niewątpliwą zasługą Szkoły jest umożliwienie hodowcom korzystania w szerszym zakresie z dopłat za hodowlę zachowawczą.

Tabela 16. Hodowla zachowawcza

Lp.	Nr Szkoły	Temat	Autor referatu	Institucja
1	XIX	Rodzime rasy bydła i sposoby ich ochrony	prof. A. Filistowicz	UP we Wrocławiu
2	XIX	Ochrona zasobów genetycznych ras rodzimych w Polsce	prof. J. Krupiński	IZ PIB w Balicach
3	XIX	Zasady prowadzenia hodowli zachowawczej bydła w Norwegii	dr A. Rehnberg	Norwegia
4	XIX	Rasy norweskie bydła objęte hodowlą zachowawczą	dr N.H. Saether	Norwegia

Rosnące zainteresowanie konsumentów zdrową żywnością sprawia, że ekologiczna produkcja mleka i wołowiny nabiera coraz większego znaczenia. Dlatego też, zagadnieniom tym poświęcono stosowny czas w ramach dyskusji i prezentacji, których przykłady zamieszczono w tabeli 17.

Tematy przedstawione w tabeli 18 wskazują natomiast na dużą różnorodność za-

interesowań uczestników Szkół, daleko wykraczającą poza problematykę zootechniczną i obejmującą m.in. zagadnienia filozoficzne, badania dotyczące szeroko rozumianego środowiska naturalnego i relacje między człowiekiem a zwierzętami.

Oryginalność i nowatorstwo tych prezentacji zostało wysoko ocenione przez słuchaczy.

prof. dr hab. Paweł Brzuski (UR Kraków)

prof. dr hab. Sławomir Mroczkowski
(UTP Bydgoszcz)

Tabela 17. Ekologiczna produkcja mleka i wołowiny

Lp.	Nr Szkoły	Temat	Autor referatu	Instytucja
1	IV	Ekonomiczne uwarunkowania ekologicznej produkcji mleka i wołowiny oraz szanse restrukturyzacji chowu bydła w Polsce	prof. S. Okularczyk i dr Z. Nowak	IZ PIB w Balicach
2	XXIII	Dodatki paszowe poprawiające skład chemiczny mleka i status metaboliczny krów w gospodarstwach	dr hab. T. Sakowski i in.	IGiHZ PAN, SGGW w Warszawie

Tabela 18. Inna tematyka

Lp.	Nr Szkoły	Temat	Autor referatu	Instytucja
1	V	Etyka w dobie przemian ustrojowych	ks. prof. J. Tischner	PAT w Krakowie
2	XIII	Radiacja cieków wodnych	prof. A. Dobicki	UP we Wrocławiu
3	XV	Zadrzewienia pastwiskowe	mgr inż. M. Wójcik	UR w Krakowie
4	XVIII	Czy zwierzęta mają duszę i czy są świadomie świadome?	prof. P. Brzuski	UR w Krakowie
5	XIX	Medytacje nad stosunkiem człowieka do zwierząt gospodarskich	prof. S. Mroczkowski	AT-R w Bydgoszczy
7	XX	„Zimowa troska” – mniej znana strona łowiectwa	prof. P. Brzuski i dr M. Hędrzak	UR w Krakowie

Materiały konferencyjne z XXV Szkół zostały wydane w następującej formie:

1. Szkoły I–IV – opracione maszynopisy (KHB AR Kraków);
2. Szkoły V–VII – opraciony maszynopis (KHB AR w Krakowie); Fundacja Ratownia Flory i Fauny Karpat i Podkarpacia, Drukrol, Kraków;
3. Szkoły VIII–IX – Zeszyty Naukowe Przeglądu

- Hodowlanego, nr 54 (2000) i nr 55 (2001);
4. Szkoła X – Biuletyn Informacyjny IZ, nr 2, Supl. (referaty plenarne); Roczn. Nauk. Zoot., 2002, Supl., z. 15 (prace oryginalne);
5. Szkoła XI – Zeszyty Naukowe Przeglądu Hodowlanego, nr 67 (2003);
6. Szkoła XII – Biuletyn Informacyjny IZ (referaty); Roczn. Nauk. Zoot., 2004, Supl., z. 19 (prace oryginalne);

Ks. prof. Józef Tischner (PAT Kraków)

7. Szkoła XIII – Wiadomości Zootechniczne, XLIII, nr 2 (2005) (referaty); Roczn. Nauk. Zoot., Supl. (2005) (prace oryginalne);
8. Szkoła XIV – Wydawnictwo Instytutu Ochrony Przyrody PAN (2006);
9. Szkoła XV – Wydawnictwo KHB AR w Kra-

10. Szkoły XVI i XVII – Prace i Mat. Zoot., nr 65 (2008) i nr 67 (2009);
11. Szkoły XVIII–XXI – KHB UR Kraków, IZ PIB Balice (2010–2013);
12. Szkoły XXII–XXV – ZHB UR Kraków (2014–2017).

Informacje o Szkołach były ponadto zamieszczone w Biuletynie Informacyjnym AR i UR w Krakowie oraz czasopismach: „Przegląd Hodowlany”, „Zagroda”, „Rolnik Polski” i „Bydło”.

W okresie 25 lat istnienia Szkoły, tj. od 1993 do 2017 r. zmarło (tab. 19) bądź odeszło na emeryturę 72 jej uczestników, co wskazuje na zmianę pokoleniową.

Tabela 19. Lista uczestników Szkół Zimowych Hodowców Bydła, którzy zmarli w latach 1993–2017

Lp.	Stopień lub tytuł	Imię i nazwisko	Stanowisko/Instytucja
1	dr hab. inż.	Franciszek Bielak	Zakład Technologii i Ekologii Produkcji Zwierzęcej IZ w Balicach
2	mgr inż.	Kazimierz Bobik	dyrektor-prezes SK w Nowielicach
3	prof. dr hab.	Adam Brzozowski	kierownik Katedry Hodowli Bydła AR w Szczecinie
4	prof. dr hab.	Aleksander Dobicki	kierownik Katedry Hodowli Bydła AR we Wrocławiu
5	prof. dr hab.	Andrzej Felenczak	Katedra Hodowli Bydła AR w Krakowie
6	doc. dr hab.	Jerzy Goszczyński	dyrektor ZD PAN w Popielnie
7	prof. dr hab.	Ryszard Grabowski	Instytut Hodowli Bydła SGGW w Warszawie
8	prof. dr hab.	Czesław Janicki	kierownik Katedry Ogólnej Hodowli Zwierząt AR w Poznaniu
9	prof. dr hab. lek. wet.	Tomasz Janowski	kierownik Katedry Zoohigieny UR w Krakowie
10	prof. dr hab.	Antoni Kaczmarek	kierownik Katedry Hodowli Bydła AR w Poznaniu
11	dr inż.	Maria Kawczyńska	Katedra Hodowli Bydła AR w Szczecinie
12	prof. dr hab.	Arkadiusz Kawęcki	kierownik Katedry Genetyki Zwierząt AR w Szczecinie
13	prof. dr hab.	Zenon Kijak	kierownik Katedry Hodowli Bydła AR-T w Olsztynie
14	prof. dr hab.	Jan Kisza	dyrektor Instytutu Technologii Mleczarskiej AR-T w Olsztynie
15	dr inż.	Henryk Konarski	Katedra Hodowli Bydła AR w Krakowie
16	mgr inż.	Jan Kowal	kierownik Działu w Komitecie Badań Naukowych w Warszawie
17	doc. dr hab.	Juliusz Kraszewski	Dział Technologii, Ekologii i Ekonomiki Produkcji Zwierzęcej IZ w Balicach
18	mgr inż.	Stanisław Kruk	Dyrektor OSHZ w Krakowie
19	mgr inż.	Tadeusz Kukułka	Dyrektor OHZ w Zawadzie k. Dębicy

20	mgr inż.	Jerzy Ostoja-Solecki	główny hodowca w DHZ we Wrocławiu
21	prof. dr hab.	Eugeniusz Otoliński	kierownik Katedry Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa AR w Krakowie
22	prof. dr hab.	Zdzisław Pasierbski	zastępca dyrektora ds. hodowlanych ZZD IZ w Kołbaczu
23	prof. dr hab.	Krum Petkow	kierownik Katedry Żywienia Zwierząt AR w Szczecinie
24	prof. dr hab.	Paweł Pisulewski	kierownik Katedry Żywienia Człowieka AR w Krakowie
25	dr inż.	Symeon Poczynajło	dyrektor Biura PZHiPBM w Warszawie
26	dr inż.	Stanisław Staszczak	dyrektor OSHZ w Krakowie
27	prof. dr hab.	Ryszard Stenzel	Katedra Hodowli Bydła AR w Lublinie
28	prof. dr hab.	Juliusz Strzetelski	Zakład Żywienia i Paszoznawstwa IZ w Balicach
29	prof. dr hab.	Krzysztof Walawski	kierownik Katedry Genetyki Zwierząt AT-R w Olsztynie
30	dr inż.	Zdzisław Wieczorek	Zakład Przemysłowych Metod Produkcji Zwierzęcej IZ w Balicach
31	mgr inż.	Bogdan Wojtulewicz	dyrektor CSHZ w Warszawie
32	prof. dr hab.	Marek Wroński	kierownik Katedry Hodowli Bydła UWM w Olsztynie
33	ksiądz prof.	Józef Tischner	Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie
34	prof. dr hab.	Janusz Trautman	Zakład Hodowli Bydła AR w Lublinie
35	mgr inż.	Ewa Tyka	malarka, Państwowe Technikum Hodowlane w Hańczowej
36	prof. dr hab.	Władysław Zalewski	kierownik Zakładu Hodowli Bydła AR w Lublinie

Wszystkie ww. osoby środowisko uczestników Szkół pożegnało ze smutkiem, ale szczególnie odczuliśmy śmierć czterech kolegów:

- prof. dr hab. Henryka Jasiorowskiego, zmarłego 16.08.2017 r., honorowego Prezydenta Klubu Profesorów Hodowli Bydła, naszego niekwestowanego lidera, mającego największy wkład w kształtowanie tematyki Szkół poprzez wygłaszane referaty i wielką aktywność w obradach;
- doc. dr hab. Jerzego Goszczyńskiego, dyrektora Stacji Badawczej PAN w Popielnie, który odszedł od nas w czasie VII Szkoły w 1997 r.;
- prof. dr hab. Ryszarda Grabowskiego z SGGW w Warszawie, zmarłego również w 1997 r.;
- prof. dr hab. Aleksandra Dobickiego z AR we Wrocławiu, zmarłego podczas obrad Zjazdu PTZ w Warszawie w roku 2007.

Od dwudziestu pięciu lat spotykamy się w Zakopanem, aby omówić aktualne problemy hodowli bydła w Polsce na tle światowym. Planu-

jemy obrady w obrębie sesji poświęconych zagadnieniom: genetyki oraz hodowli bydła mlecznego i produkcji mleka, hodowli bydła mięsnego i produkcji wołowiny, dobrostanu bydła, ekonomiki produkcji mleka i wołowiny, rozrodu i żywienia bydła. Dokładamy zawsze starań, aby w czasie trwania obrad Szkoły można było kompleksowo omówić kluczowe problemy związane z hodowlą i chowem bydła, a bazując na dotychczasowej wiedzy zastanowić się nad ich przyszłością. Obrady Szkoły odbywają się zawsze zarówno w gronie pracowników naukowych, jak i wybitnych hodowców-praktyków. Dlatego też ich efektem są wnioski nie tylko dla nauki zootechnicznej, ale także dla praktyki hodowlanej i produkcyjnej.

Szkoła może posłużyć za dobry przykład więzi międzypokoleniowej profesorów hodowli bydła, bo od 1993 r. roku odbywa się i w dniach 19–23 marca 2018 r. po raz 26. odbędzie się w Zakopanem. Serdecznie zapraszamy do wzięcia w niej udziału.

Kraków, 13 marca 2018 r.